

La Farga, receptora d'onades migratòries a Banyoles

El barri de la Farga d'avui és el resultat d'una conjuntura social que va començar a partir de la necessitat d'edificar com a resposta al creixement de la població de Banyoles durant els anys cinquanta. És l'escenari de les dues grans onades migratòries de Catalunya, i en els últims anys podríem dir que d'una tercera. El seu recorregut històric avui ens porta a un context de reflexions contínues i perspectives de futur sobre el model de societat que volem aconseguir.

Text > **KUMBA SAKOLI SAKOLI**

Fotos > **PERE DURAN**

El barri de la Farga s'ubica al sud del municipi de Banyoles, i té aproximadament dos mil habitants. La Farga residencial està envoltada d'una zona industrial i d'una zona comercial compacta. Si bé és una important via d'entrada i de

sortida de la ciutat i té connexions viàries, la Farga està deslligada de la resta de la ciutat.

Entre els anys seixanta i els setanta, alhora que la població banyolina augmentava per l'arribada de població procedent del sud d'Espanya, a l'es-

pai de la Farga els pagesos van fer una venda massiva de terrenys per edificar-hi. En aquest sentit, el barri va ser el darrer dels que es van construir a final dels anys cinquanta. Es tractava d'uns terrenys barats que requerien una requalificació tècnica integral, fet

>> Veïns de la Farga al carrer de Barcelona, sortint de la mesquita Noor.

que comportà una de les conseqüències urbanístiques més greus del barri. Així doncs, els diversos actors i factors institucionals, econòmics i socials hi van facilitar un creixement desordenat de pisos amb habitatges petits, tallers, magatzems i garatges. Aquest desordre incontrolat d'edificació va ser l'origen de la mala urbanització i va crear una desconexió viària amb la resta de la xarxa urbana.

Amb aquest mateix paradigma, durant els anys vuitanta i noranta s'hi va produir la mateixa dinàmica d'establiment d'emigrants provinents del nord i de l'oest del continent africà, especialment del Marroc i Gàmbia, que primer es van repartir per la ciutat i finalment es van concentrar en aquests espais, que van anar evolucionant fins que es van convertir en la seva residència permanent.

Avui la Farga concentra la majoria de la població d'origen marroquí i gambià, que majoritàriament també resideix a la discutible denominació de «nucli dur» del barri, però també és una Farga en què hi ha veïns procedents de la resta de la província, de la comarca i de l'Estat. La Farga es va constituir com un barri obrer i, de fet, ho continua sent, amb una zona residencial, industrial i comercial.

Tant la primera com la segona onada migratòria estan caracteritzades per l'arribada de població provinent de zones rurals dedicades majoritàriament a l'agricultura. Si bé hi va haver persones que van començar a treballar en el mateix sector, a Banyoles es van dedicar, sobretot, a la indústria, la construcció i els serveis. Per tant, parlem d'una població que rebia un sou amb les característiques d'aquests sectors, que si bé al principi podien ser suficients per poder ocupar una estança individual (al principi el perfil de persona migrada era més masculí); amb la constitució de llars més extenses, aquests sous van passar a ser insuficients per a les famílies.

El fet que la Farga acabés concentrant la majoria de veïns provinents de l'Àfrica, mentre que en un principi la majoria residien a diferents localitzacions de la ciutat, es va donar per l'accessibilitat a la compra i al lloguer de pisos al barri, sobretot, i el canvi d'estructura familiar, amb els reagrupaments. De tota manera, quan això es va produir havien passat més de quaranta anys d'ençà de la primera ona-

>> Nens jugant a futbol a la plaça de la Pau del barri de la Farga.

da migratòria i se n'havia iniciat un procés d'integració afavorit, en part, per la semblança cultural i etnològica, durant el qual alguns veïns es van canviar de residència a altres viles de la ciutat banyolina. En aquest sentit, la segona onada migratòria, enmig d'un altre context, cap semblança geogràfica, cultural ni, en alguns casos, molt menys etnogràfica, va agafar un rumb de desenvolupament diferent.

El context de la segona onada migratòria es va caracteritzar per una gestió institucional favorable a la migració i per un període de bonança econòmica a la ciutat durant els anys noranta i a principis d'aquest segle. Això vol dir que, a més dels elements socials que evidenciaven les diferències entre el sud global i el nord global dins de la ciutat banyolina, l'estatus legal dels estrangers era un factor que se sumava a la condició de residents de la majoria dels veïns del barri d'origen estranger, especialment dels d'origen africà. En aquest sentit, hi va haver una relació entre la necessitat de mà d'obra barata i no qualificada i la seva regularització administrativa, condicionada pels períodes de creixement econòmic. El resultat d'aquest procés va ser que es van establir permanentment a la ciutat. Així, després de més de quaranta anys, avui ja podem comptar dos relleus generacionals d'aquesta segona onada al barri de la Farga.

Aquest canvi social suposa un canvi de paradigma institucional, una presa de consciència de la realitat social que comporta treballar en el discutible concepte de *integració* de tots aquests veïns, sobretot, d'origen estranger, que durant els anys noranta van començar a consolidar-hi una residència permanent, feines estables, hipoteques, fills i la inevitable socialització de caràcter comunitari i institucionalitzat. La dècada dels noranta no només va suposar l'entrada a l'agenda política del fet migratori, sinó que la progressivitat del fenomen va fer que també entrés a l'agenda electoral.

La Farga no va ser una excepció en la implementació d'aquesta consciència institucional. En aquest sentit, el barri va ser objecte d'un seguit de polítiques públiques amb voluntat de millorar les condicions urbanístiques, sociolaborals i socioeconòmiques dels veïns. Més de trenta anys després de l'arribada de la segona onada migratòria, no s'hi havia fet cap canvi significatiu, cosa que hi impedia avançar en altres aspectes, com ara en oportunitats de formació i d'accés a feines més qualificades. A banda d'això, els estigmes socials cap als veïns que feia més de tres dècades que residien a la ciutat, com ara que eren objectes de mà d'obra barata, continuaven existint, no només amb els pioners, sinó també amb les generacions futures.

>> La Fatu i la Mariamu, veïnes de la Farga.

Sota el paraigua d'aquesta realitat, moltes vegades amb falta d'informació de fons, una primera intenció institucional va justificar la necessitat d'una «integració social forçosa» i de caràcter salvador, i d'una intervenció integral dels barris amb aquestes característiques. La Farga per fi rebria una atenció especial per part dels poders públics. Abans, però, la ciutat banyolina s'havia avançat a aquesta voluntat amb una alternativa educativa en la qual Banyoles és pionera i que requereix una menció especial en aquest text.

El Pla d'Educació Extensiva (PEE) va prevenir la concentració d'alumnat amb pares i mares d'origen estranger i que requeria atenció acadèmica en un mateix centre educatiu, i va apostar per un repartiment equitatiu de tot aquest alumnat a tots els centres del municipi. Si bé l'evolució del PEE fins avui ha donat com a resultat un model educatiu encapçalat per la institució política de la ciutat, del qual els banyolins poden estar sens dubte orgullosos, la segregació social urbana que hi ha al municipi evidencia les diferències

socials entre l'alumnat dins del mateix centre educatiu. Aquest és un altre factor lligat a la inestabilitat econòmica de les famílies, sobretot d'origen estranger: l'estancament educatiu i, com a resultat, la perpetuació de l'ocupació de feines de mà d'obra no qualificada.

Acostar gent d'altres barris

Banyoles també es va avançar a aquesta voluntat amb una sèrie d'actuacions públiques: la creació d'un espai amb el discutible nom de Centre Cívic de Banyoles al barri de la Farga, amb l'objectiu de dotar el barri d'una sèrie de serveis i, alhora, d'acostar gent d'altres barris de la ciutat a la Farga, i la creació del Boli Blau, un servei socioeducatiu per als infants del barri. Totes dues són exemples de polítiques prèvies al Pla de Barris.

Pel que fa a la intervenció integral al barri de la Farga, el 2006 s'hi va començar a implementar el projecte de la Llei de barris amb actuacions principalment urbanístiques, que tenien com a finalitat suprimir les barreres arquitectòniques que separaven el barri de la resta de la ciutat. A banda d'això, s'hi van dur a terme actuacions socials a partir dels discutibles conceptes de *integració* i *civisme*. I, per acabar, s'hi van incloure actuacions de foment del comerç i l'emprenedoria.

La crisi econòmica del 2009 va afectar aquesta resposta institucional. Durant el període de recessió, alguns dels projectes de l'esmentada Llei de barris es van estancar. No obstant això, la urgència real d'aquells moments eren les condicions de vida dels veïns del barri, que es van veure molt perjudicades, ja que la situació socioeconòmica en què ja vivien anteriorment va empitjorar.

La pèrdua de feines que suposaven la font primària d'ingressos per a les famílies va obligar-les a marxar a altres països europeus i, en alguns casos, a tornar al país d'origen. La dificultat per pagar les hipoteques que s'havien adquirit a final del segle xx i a principi del XXI va fer que tornessin als bancs a través del procés massiu de dacions en pagament. El boom immobiliari no podia haver esclatat d'una altra manera als pisos del barri. És ben sabut que

els efectes de la crisi van ser in comptables, i la Farga els va patir.

Les actuacions que havien començat l'any 2006 al barri es van recuperar durant els anys posteriors a la crisi. El 2016 s'observava un barri canviat des del punt de vista urbanístic: molts de pisos s'havien repintat, les dues places principals s'havien dotat amb equipaments nous, s'havia renovat l'enllumenat, els carrers, s'havien fet carrils bici, zones

verdes... Aquesta era una realitat del barri, però també n'era una altra les mancances dels interiors dels habitatges per a les persones que encara els conservaven, les lluites pels desnonaments en curs, l'agreujament de les di-

Avui la Farga concentra la majoria de la població d'origen marroquí i gambià, que majoritàriament també resideix a la discutible denominació de «nucli dur» del barri

ficultats de les condicions de vida dels veïns i les contínues migracions a altres països i, sobretot, el desenvolupament d'una tercera onada migratòria extracomunitària amb un perfil més jove, amb trajectòries i adaptacions diferents de les dues anteriors.

Aquest escenari va resultar afectat una vegada més per la pandèmia mundial de la covid-19, de la qual encara ara patim les conseqüències. La Farga torna a tenir una mancança de necessitats bàsiques; l'ocupació laboral dels veïns depèn de factors com la temporalitat i les condicions legals en què treballen. La pandèmia ha recordat una vegada més les mancances socioeconòmiques del barri. Des del confinament s'ha visibilitat i verbalitzat una realitat nova, una que durant tots aquests anys s'havia anat consolidant des del barri, al barri i per al barri.

Les línies anteriors expliquen a grans trets la trajectòria històrica del barri, amb les conseqüències que ha tingut fins ara. És una trajectòria amb una evolució social marcada per la voluntat de continuar treballant per canviar el barri i per la manera com s'ha de fer: des del veïnatge, des de les comunitats per a les noves generacions i les futures.

Avui la Farga continua envoltada d'un anell industrial i comercial. Hi ha bars a les cantonades dels carrers

>> Membres de la comunitat musulmana fent la pregària magreb.

de Tarragona, de Girona i de Barcelona, i a l'interior del barri, diversos comerços, tres centres de culte religiós i espais de socialització, una residència de gent gran, magatzems, mecànics... Sense oblidar-nos dels que han desaparegut durant els anys, podríem comptar innumbrables activitats comercials a la Farga, tan diverses com persones hi ha.

No obstant això, la riquesa essencial del barri són les persones que hi con-

viuen, la seva participació en la presa de decisions, la seva organització i la seva contribució en el model de barri i de ciutat que es vol forjar. Això volen posar en relleu principalment les entitats que representen el veïnat del barri com a principal canal de comunicació entre aquests i les institucions polítiques de la ciutat, des de les associacions que agrupen tots els veïns, les que integren les comunitats gambiana i marroquina (que també tenen un caràcter de cooperació internacional), les de culte musulmà i fins a les de dones i de joves. Algunes d'aquestes entitats tenen un recorregut històric llarg i han anat transformant els seus objectius i representants.

Totes juntes constitueixen l'altaveu dels veïns del barri a l'hora de traslladar les necessitats i les alternatives de millora del barri a través del diàleg i de la participació en projectes de la Farga i de la ciutat. Aquestes entitats no només tenen un caràcter formal de discurs, sinó que algunes fomenten la cultura amb l'objectiu principal de donar a conèixer la realitat social, cultural i religiosa dels ciutadans que viuen no només al barri, sinó a la resta de la ciutat.

No obstant això, negar la realitat que moltes vegades és l'única part que es veu d'un barri segregat socialment i urbanament no és el més adient si el que es vol és desmitificar-les. Els habitatges i els garatges que s'han desnonat, avui estan ocupats per famílies

>> Nens i nenes de la Farga a la plaça de Rafael Vilarubias.

senceres que s'han quedat sense sostre, però també per una part d'aquesta tercera onada migratòria que no té família directa i que necessita un lloc per viure. Malgrat aquesta necessitat, els problemes de convivència que comporta aquest fet representen un perill per al barri, per als més joves i per a les generacions futures.

Tot i això, moltes vegades s'exposen aquestes qüestions d'una manera esbiaixada, la qual cosa fa que es generi una concepció social que estigmatitza el barri. En el cas de Banyoles, avui dia hi ha veïns que, per aquest estigma, per por, per mite o per desconeixença, mai no han trepitjat el barri de la Farga. Parlem d'uns biaixos que generalment s'utilitzen en els discursos polítics per acusar i criminalitzar el barri i els veïns a fi de justificar els problemes socials i econòmics d'un país. Amb les línies anteriors queda clar que la Farga és molt més que tot això. Els veïns de la Farga són ciutadans, alguns amb una llarga trajectòria migratòria, que lluiten constantment contra els reptes

a què s'enfronten per aconseguir una convivència i una ciutat millors.

L'evolució del barri de la Farga ha estat positiva i progressiva en el temps en molts aspectes: la incorporació en el món laboral de moltes dones de la segona onada migratòria i l'assoliment dels estudis superiors per part del jove en són alguns, però l'estancament econòmic de les famílies hi persisteix. Els adults que durant la crisi van perdre la feina tenen dificultats per incorporar-se al món laboral i les condicions laborals i legals en què treballen els veïns que estan en actiu sovint són dolentes.

En aquesta línia, des que es va enllestir l'aspecte urbanístic del projecte de barri, l'Ajuntament banyolí ha treballat per continuar el projecte de «Treball als Barris» a la Farga. Aquest projecte té un enfocament orientatiu, de formació, d'anàlisi i d'acompanyament dels veïns del barri per ajudar-los a assolir la inserció laboral. El perfil de les persones que hi participen és molt divers: des d'adults amb les caracterís-

tiques esmentades després de la crisi del 2008, fins a jove nouvingut, amb formació bàsica o amb formació professional i universitària. La majoria, però, són d'origen estranger. Alguns dels usuaris d'aquests serveis pot ser que cridin l'atenció, especialment els joves que no han continuat l'educació professional o superior i que participen en els programes de formació del projecte.

En aquest sentit, l'abandonament escolar es pot explicar per molts factors que estan interconnectats. L'econòmic n'és un, és clar, però en els últims anys ha sorgit la veu dels joves nascuts a l'Estat de pares d'origen estranger que han expressat les dificultats que tenen per accedir a estudis superiors a causa de les baixes expectatives que es tenen d'ells, que alhora s'arrelen en els prejudicis pel seu origen, per les seves creences, per la seva cultura i per la seva etnologia. Sovint aquesta és la barrera més dura i més difícil de traspasar per part d'aquest col·lectiu, sobretot quan passen de l'educació obligatòria

>> Dues nenes comprant a la carnisseria de l'Abubacary, a la Farga.

>> Joves a l'Espai Jove del Casal de Barris de la Farga.

a la professional o a la universitària. La tendència d'abandonar els estudis per part aquest jovent perpetua l'estancament econòmic de les famílies; si no hi ha un avenç acadèmic, no hi ha cap millora d'ocupabilitat que permeti que les noves generacions ocupin uns llocs de treball diferents que els dels progenitors: continuen sent feines poc qualificades i, moltes vegades, precàries. Parlem una vegada més dels fills de la segona onada migratòria, d'origen africà.

És una realitat que Banyoles combat des de fa més de vint anys amb un Pla d'Educació Extensiva que ha evolucionat cap a un Pla Educatiu d'Entorn que avui inclou tots els estudiants a través d'espais de reforç acadèmic, de lleure i d'esport. Malgrat tot això, aquesta realitat no és aïllada al barri de la Farga, i un àmbit tan clau com el de l'educació és imprescindible per aconseguir els canvis i les millores que es busquen per al barri i per a la resta de la ciutat.

Avui ens trobem en un escenari de preguntes i reflexions constants sobre quin model de societat volem, i els canvis locals, els que s'elaboren des de casa, són els més importants. Banyoles ha sigut i continua sent un municipi receptor del fenomen migratori que ha estat lloc a Catalunya. Banyoles ha estat un municipi acollidor de persones d'altres municipis de la comarca,

de la resta de l'Estat espanyol i de tot el món, i el barri de la Farga és un clar exemple d'aquest fet. Hem pogut veure, però, que el recorregut històric que ha portat a la constitució de la Farga d'avui no es limita al resultat de l'acolliment del procés migratori.

La Farga actual ha consolidat i ha forjat la seva essència de barri a través del treball, l'organització i la bona entesa de les persones que hi viuen, de diferents creences, orígens i etnologia. Hi ha hagut una evolució positiva, malgrat les mancances que té. La

Farga no representa un cas aïllat en el conjunt d'altres barris semblants de Catalunya i, per tant, es pot treballar per millorar-los. Tot i la separació física amb la resta del municipi banyolí, l'obertura cultural i política que hi ha hagut en les persones del barri dona com a resultat el desenvolupament de relacions veïnals en els temes que els afecten a tots i al futur del barri. Parlem, doncs, d'una voluntat de treballar pel barri, pel canvi, no només des de la visió adulta, també des de la juvenil.

Els factors externs, públics i privats, que han estat clau en la constitució de la Farga d'avui també acompanyaran aquesta

feina de millora i de canvi al barri. La prevenció de la delinqüència i els desnonaments, i la millora de la qualitat de vida de la gent s'ha de treballar des de les institucions públiques, des de l'acceptació de la realitat demogràfica que forma tota la societat banyolina i des de la comunitat educativa. I s'ha de fer repensant què hi passa, realment, en aquest espai anomenat

la Farga on conviuen persones que han patit els efectes d'una crisi econòmica, d'una pandèmia i, en alguns casos, d'una migració de fa més de quatre dècades; així com a què es deu realment la concepció social de la seva vulnerabilitat.

Un barri com el de la Farga no es dignifica, un barri com el de la Farga es treballa perquè els veïns hi visquin en unes condicions dignes: un habitatge, una feina i una educació acadèmica contínua.

A la Farga hi conviuen persones que han patit els efectes d'una crisi econòmica, d'una pandèmia i, en alguns casos, d'una migració de fa més de quatre dècades